Statistics Norway
Statistisk sentralbyrå

Lars Petter Berg

Norsk industri

Et sammendrag av året 2013 og noen blikk bakover i tid

Lars Petter Berg

Norsk industri
Et sammendrag av året 2013 og noen blikk bakover i tid

(Rettet utgave 13. november 2014)

Statistisk sentralbyrå • Statistics Norway
Oslo–Kongsvinger

Statistiske analyser

I denne serien publiseres analyser av statistikk om sosiale, demografiske og økonomiske forhold til en bredere leserkrets. Fremstillingsformen er slik at publikasjonene kan leses også av personer uten spesialkunnskaper om statistikk eller bearbeidingsmetoder.

© Statistisk sentralbyrå
Ved bruk av materiale fra denne publikasjonen skal Statistisk sentralbyrå oppgis som kilde.
Publisert 7. november 2014.
Rettet 13. november 2014, side 15 og 33.

ISBN 978-82-537-9016-9 (trykt)
ISBN 978-82-537-9017-6 (elektronisk)
ISSN 0804-3221

Omslag: Siri E. Boquist
Trykk: Statistisk sentralbyrå

Standardtegn i tabeller	Symbol
Tall kan ikke forekomme	.
Oppgave mangler	..
Oppgave mangler foreløpig	...
Tall kan ikke offentliggjøres	:
Null	-
Mindre enn 0,5 av den brukte enheten	0
Mindre enn 0,05 av den brukte enheten	0,0
Foreløpig tall	*
Brudd i den loddrette serien	—
Brudd i den vannrette serien	|

Forord

Denne publikasjonen har som formål å sammenstille statistikk om norsk industri, med hovedvekt på året 2013. Dette gjøres for å kunne gi et mest mulig oversiktlig bilde av tilstanden og den kortsiktige utviklingen i de ulike industrinæringene. Publikasjonen inneholder nøkkeltall for industrien, med en klar hovedvekt på industriproduksjonen.

Publikasjonen er bygd opp gjennom bruk av tekst, tabeller og figurer med det formål å gi en tilgjengelig oversikt over de ulike industrinæringene. Vi har i tillegg inkludert statistikk fra Sverige, Danmark og euroområdet. Dette er gjort for å kunne se på tilstanden i norsk industri i forhold til disse to landene og til de europeiske landene som inngår i eurosonen generelt.

Tallmaterialet som ligger til grunn for rapporten, er i all hovedsak offentlig tilgjengelig på Statistisk Sentralbyrås hjemmesider.

Statistisk sentralbyrå, 22. oktober 2014

Hans Henrik Scheel

Sammendrag

Norsk industri opplevde i 2013 en produksjonsvekst på 3,6 prosent sammenlignet med 2012. I perioden 2011 til 2013 har det vært en tiltakende veksttakt i industrien. Siden 2005 har produksjonen i industrien økt med om lag 20 prosent, men med en betydelig nedgang i deler av 2008 og 2009 på grunn av finanskrisen.

Produsenter i 6 av 15 industrinæringer hadde produksjonsvekst i 2013 sammenlignet med 2012. Særlig var veksten høy innenfor bygging av skip og oljeplattformer og i maskinindustrien. Disse stod for mesteparten av oppgangen med en økning på henholdsvis 14,5 og 14,2 prosent. Også virksomheter innenfor maskinreparasjon og -installasjon, dataindustri og elektrisk utstyrsindustri, annen verkstedindustri og metallvareindustrien bidro til industriens produksjonsvekst.

Til tross for oppgang i en rekke næringer ble den totale produksjonsveksten til en viss grad motvirket av produksjonsnedgang i en rekke andre næringer. Spesielt hardt gikk det utover papir- og papirvareindustrien som opplevde en produksjonsnedgang på 8,7 prosent i 2013 sammenlignet med 2012. I tillegg hadde metallindustrien, trelast- og trevareindustri, møbelindustri og annen industri, tekstil-, bekledning- og lærvareindustri samt oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri produksjonsnedgang på om lag 3 prosent eller mer.

Det er også store fylkesmessige variasjoner i aktivitetsnivå. Verdiskapingen, målt i bearbeidingsverdi til faktorpriser, økte i Oslo og Rogaland med godt over 10 prosent i 2012.[1] På den andre enden av skalaen finner vi begge Agder-fylkene og Sogn og Fjordane som alle hadde et fall i verdiskapingen på over 8 prosent.

Ser vi på produksjonsutviklingen i Norge sammenlignet med Sverige og Danmark, har Norge og Danmark etter 2008 hatt en positiv produksjonsvekst frem til i dag, mens Sverige har hatt en jevn produksjonsnedgang siden 2011. Sammenligner vi Norge med landene i eurosonen, ser vi en produksjonsnedgang fra 2010 til utgangen av 2012 i eurosonen, mens Norge i samme periode har produksjonsvekst. Norsk industriproduksjon ble i tillegg mindre negativt påvirket av finanskrisen, mye grunnet et generelt høyt aktivitetsnivå i norsk olje- og gassvirksomhet.

Andre indikatorer peker også i retning av en generell oppgang i industrien i 2013. Omsetningsstatistikk viser at total omsetning for industri økte med 3,5 prosent sammenlignet med 2012. Sysselsettingen økte også i 2013, mens investeringene forble uendret.[2]

[1] Når det gjelder fylkesvise forskjeller, rapporteres det i 2012-tall da dette er de nyeste tallene som er publisert på fylkesnivå.

[2] Sysselsettingstall er hentet fra KNR (kvartalsvis nasjonalregnskap), og investeringstall er hentet fra KIS (kvartalsvis investeringsstatistikk).

Abstract

Production in Norwegian manufacturing increased by 3.6 per cent in 2013 compared to 2012. From 2011 to 2013 there has been an increasing growth rate in manufacturing. Since 2005, production in Norwegian manufacturing has increased by about 20 percent, but with a significant decline in parts of 2008 and 2009 due to the financial crisis.

Manufacturers in 6 of the 15 manufacturing industries experienced a growth in production in 2013 compared to 2012. The growth was particularly large in production of ships, boats and oil platforms and in machinery and equipment. These accounted for most of the increase with an increase of respectively 14.5 and 14.2 percent. Also manufacturing companies in repair, installation of machinery, computer and electrical equipment, transport equipment n.e.c and fabricated metal products experienced growth, thus contributing to the industry's total production growth.

Despite production growth in a number of industries, total output growth was to a certain extent offset by production declines in several other industries. Growth in paper and paper products plummeted by 8.7 percent in 2013 compared to 2012. In addition, basic metals, wood and wood products, furniture and manufacturing n.e.c, textiles, wearing apparel and leather as well as refined petroleum products, chemical and pharmaceutical products experienced a fall in production by about 3 percent or more.

There are also large regional variations. Value added, measured by value added at factor costs, increased in Oslo and Rogaland by approximately 10 percent in 2012.[1] In the opposite, Aust-Agder, Vest-Agder and Sogn og Fjordane all experienced a sharp decline in value added by 8 percent or more.

When we compare production in Norwegian manufacturing with Sweden and Denmark, Norway and Denmark had a positive production growth since 2008 until today, while Sweden has experienced a steady decline in production since 2011. When we compare Norway with the countries in the Eurozone, we see a decline in production from 2010 until the end of 2012 in the Eurozone, while Norway in the same period experience production growth. Production in Norwegian manufacturing was also less adversely affected by the financial crisis, mainly due to a generally high level of activity in the Norwegian oil and gas industry.

Other indicators also point to a general rise in the industry in 2013. Total turnover for the industry increased by 3.5 percent compared to 2012. Employment also increased in 2013, while investments remain unchanged.[2]

[1] Regarding the regional differences, these are reported in 2012 figures as these are the latest figures published at the county level.

[2] Employment figures are extracted from KNR (quarterly national accounts) and investment figures are extracted from KIS (quarterly investment statistics).

Innhold

1. Produksjon i norsk industri 9
2. Produksjonen i de ulike næringene hver for seg 13
3. Sammenligning med euroområdet og Skandinavia 23
4. Andre indikatorer 27
5. Regionale forskjeller i verdiskaping og sysselsetting i industrien 33
Referanser 38
Figur- og tabellregister 39

1. Produksjon i norsk industri

Tabell 1.1. **Oversikt over utviklingen i industrien. 2013**

	Produksjon	Investering	Sysselsetting	Omsetning
Nærings-, drikkevare- og tob.ind.	~	-	~	+
Tekstil-, bekledn.-, lærvareind.	~	+	-	+
Trelast- og trevareindustri	-	+	-	-
Papir- og papirvareindustri	-	-	-	-
Trykking, grafisk industri	-	+	-	-
Oljeraff., kjemisk farmas. industri	-	-	~	~
Gummi, plast, mineralsk industri mv.	~	+	-	~
Metallindustri	-	-	-	-
Metallvareindustri	+	+	~	+
Data-, elektrisk utstyrsindustri	+	+	~	+
Maskinindustri	+	+	+	+
Annen verkstedsindustri	+	+	+	+
Bygging av skip og oljeplattformer	+	-	+	~
Møbel- og annen industri	-	+	-	-
Maskinreparasjon og -installasjon	+	+	+	+

+ betyr oppgang, - betyr nedgang og ~ betyr uendret.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

I dette avsnittet presenteres en enkel oversikt over utviklingen i norsk industri. For å gjøre det mest mulig oversiktlig og konkret fokuserer vi i all hovedsak på utviklingen i norsk industriproduksjon, målt ved produksjonsindeksen (PII).

Norsk industri opplevde i 2013 en samlet produksjonsvekst på 3,6 prosent i forhold til 2012, ifølge kalenderjusterte tall fra produksjonsindeksen – en økning i indeksen fra 115,6 til 119,8. Dette er 0,9 prosentpoeng høyere økning enn fra 2011 til 2012 da produksjonen økte med 2,7 prosent.

Produksjonsindeksen: Viser produksjonsvolumet i industrien, og formålet med indeksen er å måle månedsvis utvikling i verdiskaping. Verdiskaping i produksjonsindeksen er uttrykt som bearbeidingsverdi til faktorpriser, forklart som bruttoproduksjon minus vareinnsats eksklusive subsidier og avgifter.

I praksis er det krevende å observere faktisk verdiskaping på månedsbasis. Derfor brukes bedriftenes produksjon i fysiske kvanta eller utførte timeverk som indikator. Det forutsettes dermed at det er et stabilt forhold mellom produksjonen og vareinnsatsen over et år.

Figur 1.1. **Produksjonsindeks for industrien. 2012-2013 og 2005-2013 (2005=100)**

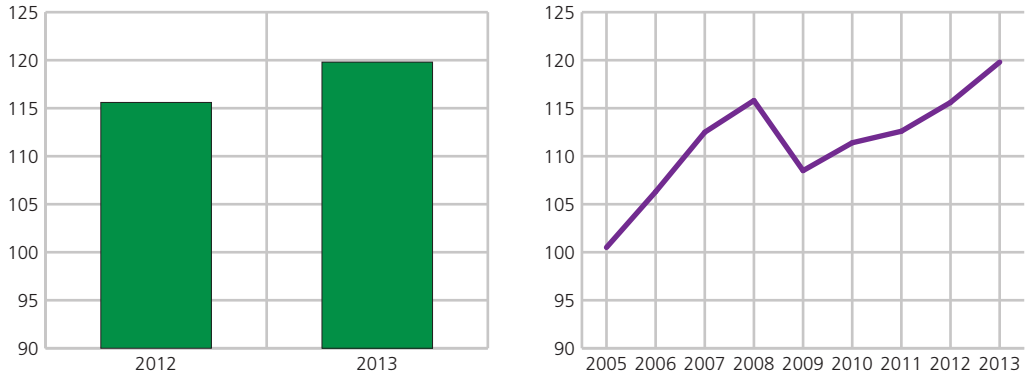

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Produksjonen i industrien ble påvirket av de realøkonomiske ettervirkningene som kom i kjølvannet av finanskrisen, noe som ga utslag i produksjonsindeksen, som vist på figur 1.1. Aktivitetsnivået i industrien som helhet i 2013, var for første gang siden finanskrisen på nivået fra første halvår i 2008. Det er hovedsakelig to næringer som skiller seg ut, og som bidrar mest til veksten: de som produserer investeringsvarene skip og oljeplattformer og maskinindustrien. Disse registrerte en vekst i produksjonsvolum på henholdsvis 14,5 og 14,2 prosent. Mye av oppgangen kan forklares med økt investeringsaktivitet i oljeplattformer, der investeringene har steget jevnt siden 2011 (ØA 2014/1: 23). Papir- og papirvareindustrien registrerte størst tilbakegang med et fall på 8,7 prosent i forhold til 2012.

Mye av grunnen til veksten i industrien (eller i de to nevnte næringene) i 2013 kan knyttes til den økte bruken av innleide arbeidere i industrien.[1]

Antall timeverk utført av innleide arbeidere økte med 20 prosent i 2013, fra 17,7 millioner timeverk i 2012 til 21,2 millioner timeverk i 2013. Rekordmåneden for timeverk var juni 2013 da hele 2,24 millioner timeverk utført av innleide arbeidere ble registrert. Dette er 59 prosent flere enn i juni 2012. Det høyeste innslaget av timeverk fra innleide arbeidere finner vi i næringer som produserer investeringsvarer, eller kapitalvarer, som skip og oljeplattformer, og i tjenesteproduserende industrinæringer som maskinreparasjon og -installasjon. For disse næringene bruker vi også timeverk som indikator.

Innleide arbeidere: Innleid arbeidskraft fra en annen produksjonsvirksomhet eller fra bemanningsbyrå for en viss periode.

Kalenderjustert indeks/serie: At man justerer for virkedager og bevegelige helligdager, som for eksempel påske og pinse som kan falle forskjellig hvert år. Dette gjøres for å kunne sammenligne 12-månedersendringens underliggende konjunkturutvikling når vi ser bort fra endringer som stammer fra kalenderbestemte effekter (f. eks lav aktivitet grunnet ferie). Vi bruker også kalenderjusterte tall når vi skal se på årsendring. Årsaken er at antall virkedager kan variere fra år til år, i tillegg til at skuddår vil ha innvirkning på årsgjennomsnittet.

[1] Se også egen artikkel «Innleide arbeidere ga vekst i industrien i 2013»: http://www.ssb.no/energi-og-industri/artikler-og-publikasjoner/innleide-arbeidere-ga-vekst-i-industrien-i-2013.

Svak utvikling i etterspørselen på det norske eksportmarkedet de siste to årene har sammen med et forholdsvis høyt kostnadsnivå bidratt til beskjeden vekst i tradisjonell eksportrettet industri (ØA 2014/1: 15). Som det fremkommer av figur 1.2, har dette satt sitt preg på industrinæringer som er svært konkurranseutsatt, som for eksempel papir- og papirvareindustrien og metallindustrien. Mye av nedgangen skyldes gjeldskrisen i Europa og flere land har måttet erfare finanspolitiske innstramninger og en høy og vedvarende arbeidsledighet. I kombinasjon med en forholdsvis sterk euro har dette bidratt til den svake utviklingen i Europa (St. meld. nr. 39 2013: 143).

I årene som kommer, forventes det en økt eksportvekst for industrien som helhet, grunnet en forholdsvis svak krone og en forventet positiv utvikling i internasjonal økonomi. Samtidig forventes det at det vil være noe avtagende vekst i de delene av industrien som hovedsakelig er rettet mot petroleumsvirksomheten da petroleumsinvesteringene ser ut til å flate ut etter mange år med høy vekst.

Figur 1.2. **Prosentvis endring i produksjonsindeksen. 2012-2013**

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

2. Produksjonen i de ulike næringene hver for seg

Det faller naturlig å skille produksjon av varer inn i ulike kategorier, basert på sluttanvendelsen av produktene den enkelte produsent produserer. De ulike kategoriene vi anvender til en slik beskrivelse er investeringsvarer, innsatsvarer og konsumvarer, basert på Eurostats klassifisering etter varetyper (Main Industrial Groupings).[1] For eksempel vil en produsent av primæraluminium bli klassifisert som produsent av innsatsvarer da produsentens produkt vil inngå i produksjon av andre videreforedlede produkter som inneholder aluminium.

Industri som næringshovedområde er inndelt i en rekke ulike næringer. Innenfor disse næringene har det de seneste årene vært store bransjevise forskjeller når det gjelder produksjonsaktivitet – noen har hatt jevn vekst mens andre, særlig tradisjonelle eksportrettede industrinæringer, har opplevd nedgang.[2] Når vi forsøker å måle det relative forholdet mellom næringene på aggregert nivå i produksjonsindeksen, vekter vi næringene avhengig av hvor betydningsfull næringen er for total industriproduksjon. En stor næring som nærings-, drikkevare- og tobakksindustrien vektes derfor høyere enn en liten næring som papir- og papirvareindustrien, som vist i figur 2.2. Dette betyr at en endring i nærings-, drikkevare- og tobakksindustrien vil slå kraftigere ut for industrien samlet sett enn tilsvarende endring i papir- og papirvareindustrien.

2.1. Investeringsvarer

Investeringsvarer er kapitalvarer som for eksempel skip og oljeplattformer. Typiske produsenter av investeringsvarer er maskinindustrien, produsenter av skip og oljeplattformer og de som driver med maskinreparasjon og -installasjon. Tradisjonelt sett har produsenter av investeringsvarer vært lite utsatt for konkurranse fra utenlandske produsenter. Grunnen til dette er at de ofte produserer spesialtilpassede produkter som ikke uten videre

Main Industrial Groupings (MIGs): Eurostats klassifisering av industrinæringene etter varetyper. Inndelingen plasserer de ulike næringene i industrien i ulike kategorier basert på sluttanvendelsen av produktene den enkelte produsent produserer. De ulike varetypene er investeringsvarer, innsatsvarer, konsumvarer (varige og ikke-varige) og energivarer.

[1] Varetypen *energivarer* omtales ikke i denne rapporten. Av industrinæringene er det kun oljeraffinering som inngår i denne varetypen.

[2] Se også egen artikkel «Bransjevise forskjeller i industrien»: http://www.ssb.no/energi-og-industri/artikler-og-publikasjoner/bransjevise-forskjeller-i-industrien.

Figur 2.1. **Produksjonsutvikling innenfor de ulike varekategoriene. 2005-2013 (2005=100)**

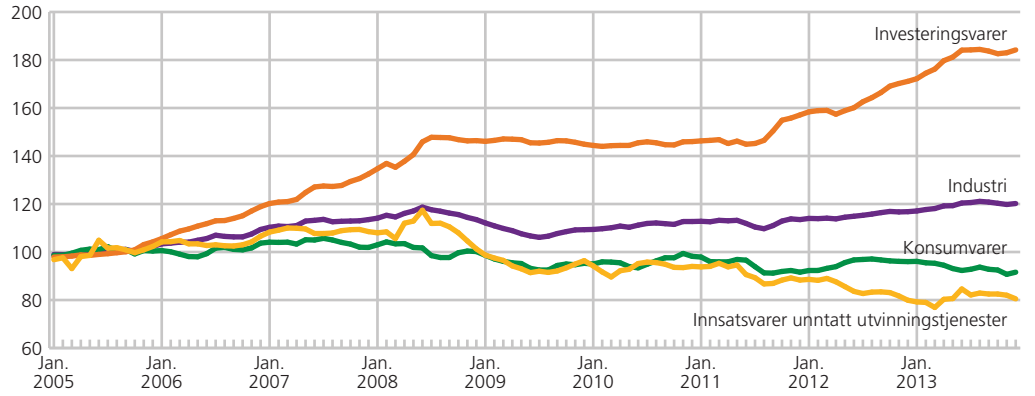

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

kan byttes ut med produkter fra andre produsenter. Eksempler på slike produkter er offshoreinstallasjoner med avansert teknologi og spesialiserte skip og maskiner. Imidlertid har oljerelatert industri opplevd økt utenlandsk konkurranse de seneste årene.

Figur 2.2. **Vekter i prosent av industrien. 2013**

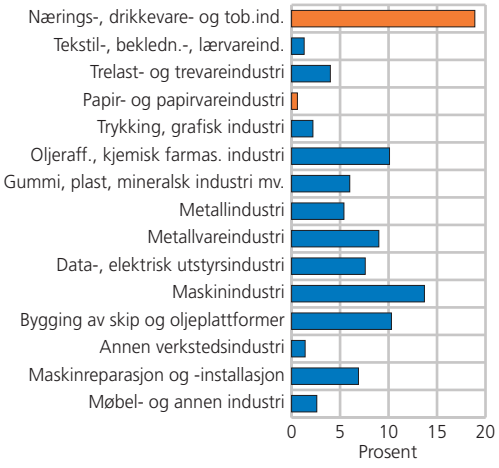

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Vekting: I vektingen av næringene i produksjonsindeksen benyttes bearbeidingsverdi til faktorpriser fra årlig industristatistikk som fremskrives med tall fra kvartalsvis nasjonalregnskap. Ut fra vektene kan man se betydningen de ulike næringene har, og har hatt, i norsk industri.

Som det fremgår av figur 2.1, har produsentene av investeringsvarer hatt en jevn vekst i produksjonen de seneste årene, og ble kun i mindre grad påvirket av finanskrisen. Dette er næringer som bygging av skip og oljeplattformer og maskinindustri. Sesongjusterte tall viser at bygging av skip og oljeplattformer har økt produksjonen med 14,5 prosent fra 2012-2013. I et lengre perspektiv fra 2005-2013 har samme næring økt produksjonen med hele 100 prosent. Maskinindustrien hadde tilsvarende økning: Fra 2012 til 2013 økte de produksjonen med 14,2 prosent, og siden 2005 har også de økt produksjonen med om lag 100 prosent. Særegent for disse to næringene er at de leverer produkter til blant annet olje- og gassektoren. Mye av grunnen til oppgangen skyldes de høye oljeprisene de seneste årene, som har ført til en kraftig vekst i oljeinvesteringene.

Det faktum at produsenter av investeringsvarer opplever økt produksjon, forsterker inntrykket av norsk industri som «todelt»: Der bedrifter i oljeklyngen opplever jevn vekst og økt produksjon, opplever øvrig industri på sin side svakere vekst. I 2013

hadde de aller fleste etterspørselskomponenter i norsk økonomi stort sett lav eller moderat vekst. Unntaket var nettopp investeringene i olje- og gassvirksomhet som siden 2010 har økt med 66 prosent. I 2013 vokste investeringene med hele 22 prosent.[3] Økte oljeinvesteringer skaper økt etterspørsel etter blant annet industrivarer og dette er mye av grunnen til den kraftige oppgangen i produksjonen av investeringsvarer.

Bygging av skip og oljeplattformer

Bygging av skip og oljeplattformer omfatter blant annet bygging, innrednings- og installasjonsarbeid av fartøyer, oljeplattformer og moduler, samt bygging av fritidsbåter. Denne næringen registrerte den høyeste prosentvise oppgangen fra 2012 til 2013 i produksjonsindeksen, da produksjonen økte med 14,5 prosent. Dette er 0,8 prosentpoeng mer enn økningen fra 2011 til 2012, da produksjonen økte med 13,7 prosent. Sett i et lengre perspektiv har denne næringen hatt en jevn og sterk vekst siden 2005, kun avbrutt av en liten nedgang fra 2009 til 2010 da produksjonen sank med 4,4 prosent. Den økte produksjonen i bygging av skip og oljeplattformer kan blant annet ses i lys av de økte investeringene innenfor olje- og gassutvinning i Norge, men også økt internasjonal virksomhet.

Maskinindustri

Maskinindustrien omfatter produksjon av maskiner og utstyr til generell bruk, som for eksempel motorer og turbiner, komponenter til hydraulisk og pneumatisk utstyr og andre spesialmaskiner. Maskinindustrien var den næringen som registrerte nest høyest økning i produksjonsindeksen i 2013, med 14,2 prosent sammenlignet med 2012. Dette er 0,4[4] prosentpoeng høyere enn økningen fra 2011 til 2012 da verdiskapingen økte med 13,8 prosent. I likhet med produsenter av skip og oljeplattformer er maskinindustrien produsenter av investeringsvarer. Produsentene i denne næringen opererer i et internasjonalt marked og er utsatt for konkurranse fra utlandet. Produktene de produserer er i hovedsak spesialiserte offshoreprodukter der hvert produkt er unikt og produseres på bakgrunn av anbudskonkurranser blant annet fra oljeselskapene. For eksempel kommer om lag 50 prosent av omsetningen til maskindustrien fra eksport, og de har høye markedsandeler på enkelte spesialiserte produkter som subsea-løsninger. Sett i et lengre perspektiv har også maskinindustrien hatt betydelig oppgang; fra 2005 til 2013 opplevde de, i likhet med produsenter av skip og oljeplattformer, en vekst i produksjonen på omkring 100 prosent.

Maskinreparasjon og -installasjon

Næringen maskinreparasjon og -installasjon utfører aktivitet knyttet til reparasjon av maskiner, reparasjon og vedlikehold av borerigger og skip, samt installasjon av industrimaskiner og utstyr. Etter produsenter av skip og oljeplattformer og maskindustrien var det de som driver med maskinreparasjon og -installasjon som hadde høyest produksjonsøkning i 2013 sammenlignet med 2012. Etter å ha hatt forholdsvis lav og jevn vekst siden 2008 økte produksjonen med 7,2 prosent i 2013 sammenlignet med 2012. Dette er den høyeste produksjonsøkningen siden 2008 da veksten i verdiskaping var på 15,2 prosent sammenlignet med 2007. Mye av grunnen til oppgangen i de tre nevnte næringene er den økte veksten i investeringer i olje- og gassektoren. Næringen gjennomfører blant annet klassifisering og

[3] Se også Økonomiske analyser 2014/1 og «Konjunkturutviklingen i Norge» side 27.

[4] Tall rettet 13. novermber 2014.

vedlikehold av borerigger ved landanlegg, og er således påvirket av letevirksomheten etter olje og gass.

Annen verkstedindustri

Annen verkstedindustri omfatter produksjon av motorvogner, karosserier og tilhengere samt tilhørende deler og utstyr. Industrien omfatter også produksjon av materiell til jernbane, luftfartøyer og lignende utstyr. Annen verkstedindustri registrerte en produksjonsoppgang på 4,9 prosent i 2013 sammenlignet med 2012. De fortsetter dermed den positive utviklingen de har hatt de seneste årene. Næringen ble hardt rammet av finanskrisens påvirkning på europeisk etterspørsel. Flere av produsentene i næringen leverer deler til europeisk bilindustri, og de merket sviktende etterspørsel etter sine produkter. Fra 2008 til 2009 falt produksjonen med over 20 prosent. Siden bunnoteringen i 2009 har produksjonsvolumet økt med om lag 21 prosent, blant annet på grunn av økt internasjonal etterspørsel etter bildeler etter det kraftige produksjonsfallet som kom i etterdønningene av finanskrisen.

Figur 2.3. **Produksjon av investeringsvarer. 2005-2013. (2005=100)**

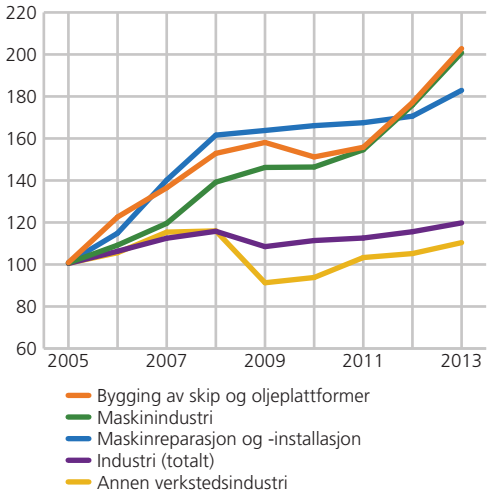

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

2.2. Innsatsvarer (uten utvinningstjenester)

I tillegg til investeringsvarer har vi det som kalles *innsatsvarer*. Dette er varer som brukes i produksjonen av andre varer. Typiske produsenter av innsatsvarer er trelast- og trevareindustri, papir- og papirvareindustri, kjemisk råvareindustri, gummi- og plastindustri, mineralproduktindustri og metallindustri. Produsenter av innsatsvarer omtales ofte som tradisjonell eksportrettet industri, da den største delen av omsetningen kommer fra eksport og de konkurrerer med produsenter fra andre land på det internasjonale markedet.
I tillegg dekker innsatsvarer næringen tjenester tilknyttet utvinning av råolje og naturgass. Denne næringen inngår ikke i næringshovedområdet for industri, og i omtalen av industrielle innsatsvarer ser vi bort fra bidraget fra denne næringen.

Trelast- og trevareindustri

Trelast- og trevareindustrien omfatter saging, høvling og impregnering av tre og produksjon av varer av tre, kork, strå og flettematerialer. Produksjonsvolumet i trelast- og trevareindustrien sank med 3,8 prosent fra 2012 til 2013. Dermed fortsetter næringen den negative trenden vi har sett de seneste årene: Siden 2005 har trelast- og trevareindustrien redusert produksjonen med 21,5 prosent. Trelast- og trevareindustrien er nært knyttet sammen med bygge- og anleggsvirksomheten. Den er også delvis knyttet til papir- og papirvareindustrien ved at enkelte biprodukter fra trelast- og trevareindustrien, som for eksempel flis, går til papir- og papirvareindustrien. Lavere produksjon i papir- og papirvareindustrien skaper mindre etterspørsel, noe som direkte berører produsenter av trevarer og trelast.

Papir- og papirvareindustri

Papir- og papirvareindustrien omfatter produksjon av papirmasse, papir og papp og produksjon av varer av papir og papp. Fra 2012-2013 sank produksjonsvolumet i papir- og papirvareindustrien med 8,7 prosent. Nedgangen i 2013 er riktignok halvert i forhold til nedgangen i 2012 da produksjonsvolumet sank med hele 15,7 prosent. Papir- og papirindustrien har hatt en jevn produksjonsnedgang siden 2005 og frem til i dag, kun avbrutt av en liten oppgang i 2010.

Store deler av produksjonen til papir- og papirvareindustrien er rettet mot utlandet, noe som gjør industrien svært konkurranseutsatt. Etterspørsel etter papir har gått kraftig ned i Europa de seneste årene, både som et resultat av finanskrisen og lav økonomisk vekst, og fordi konsumenter i økende grad benytter seg av elektroniske medier. Det har dermed vært overproduksjon som igjen har ført til fallende priser. Som en følge av dette har flere bedrifter måttet legge ned produksjonen eller kraftig redusere produksjonskapasiteten (St. meld. nr. 39 2013: 182). Den nedadgående produksjonen kan derfor ses i sammenheng med dette.[5]

Metallindustri

Metallindustrien omfatter blant annet aktiviteter i forbindelse med utsmelting og/eller raffinering av jernholdige og ikke-jernholdige metaller av malm, råjern eller skrot. I tillegg inngår produksjon av metallegeringer og superlegeringer ved å tilsette andre kjemiske elementer i rene metaller. Produksjonsvolumet i metallindustrien sank med 4,5 prosent i 2013 sammenlignet med 2012. Den største nedgangen kom i 2009, som en følge av lav internasjonal etterspørsel i kjølevannet av finanskrisen, da produksjonen sank med hele 20,8 prosent i forhold til 2008. Produksjonen tok seg imidlertid kraftig opp i 2010 med en økning på 15,8 prosent. Produksjonen har hatt en negativ utvikling de tre siste årene; siden 2010 har produksjonen avtatt med om lag 15,7 prosent. Lave priser og overproduksjon på verdensmarkedet er mye av grunnen til dette.

I likhet med papir- og papirvareindustrien er metallindustrien svært konkurranseutsatt. Produksjonsmengden i næringen avhenger i stor grad av utenlandsk etterspørsel. En relativt sterk kronekurs og høy lønnsvekst har bidratt til at disse næringene (papir- og papirvareindustri og metallindustri) har fått svekket konkurranseevne.

Gummi, plast, mineralsk industri

Gummi, plast og mineralsk industri omfatter produksjon av gummi- og plastprodukter, samt produksjon som vedrører stoff av mineralsk opprinnelse, som for eksempel glass og glassvarer. Gummi, plast og

Figur 2.4. **Produksjon av innsatsvarer. 2005-2013 (2005=100)**

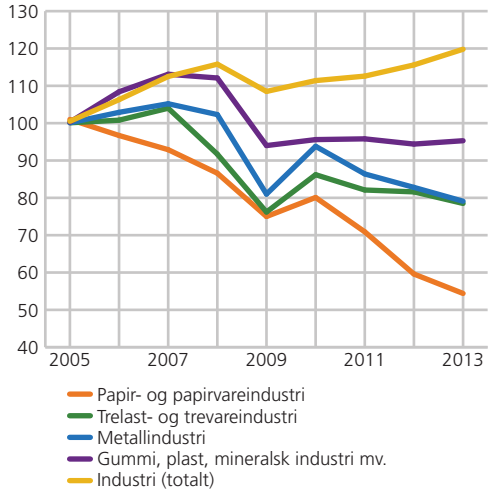

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

[5] Se også «Bransjevise forskjeller i industrien»: http://www.ssb.no/energi-og-industri/artikler-og-publikasjoner/bransjevise-forskjeller-i-industrien.

mineralsk industri har hatt en forholdsvis stabil produksjonsutvikling de seneste årene, med unntak av 2009 da produksjonen sank med 16 prosent sammenlignet med 2008. Næringen leverer blant annet produkter til bygge- og anleggsvirksomheten som også hadde en nedgang etter finanskrisen, fra 2008 til 2009. I 2013 var produksjonen omtrent uendret sammenlignet med 2012.

2.3. Konsumvarer

I tillegg til investeringsvarer og innsatsvarer har vi *konsumvarer*. Konsumvarer er produkter som konsumeres, og man skiller mellom ikke-varige konsumvarer og varige konsumvarer. Ikke-varige konsumvarer er varer som for eksempel mat og drikke, og typiske produsenter av slike varer er næringer som nærings-, drikkevare- og tobakksindustri, trykking og grafisk industri og farmasøytisk industri. Møbelindustrien på sin side er produsent av varige konsumvarer. Den største produsentgruppen innenfor konsumvarer er nærings-, drikkevare og tobakksindustrien.

Nærings-, drikkevare- og tobakksindustri

Næringsmiddelindustrien utgjør absolutt størsteparten av nærings-, drikkevare- og tobakksindustrien og omfatter blant annet bearbeiding av produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske til matvarer, fôr og drikkevarer til henholdsvis mennesker og dyr og halvfabrikata som ikke direkte kan knyttes til matvarer.[6]

Produksjonsnivået i nærings-, drikkevare- og tobakksindustrien var om lag uendret i 2013 sammenlignet med 2012. Siden 2005 har de økt produksjonen med om

Figur 2.5. **Produksjon av konsumvarer. 2005-2013 (2005=100)**

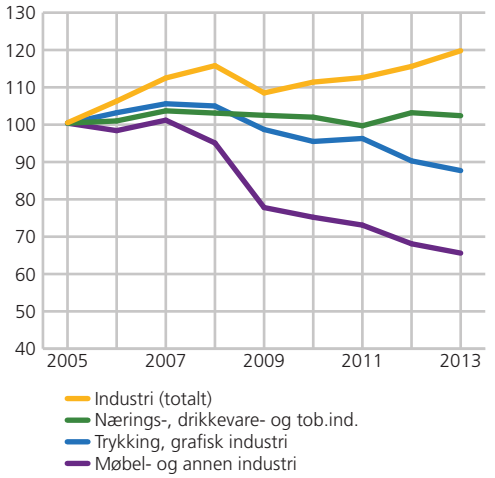

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

lag 2 prosent. Nærings-, drikkevare- og tobakksindustrien produserer i all hovedsak for hjemmemarkedet og har tradisjonelt sett hatt en jevn og stabil utvikling.[7] Deler av næringsmiddelindustrien, som slakt og bearbeiding av oppdrettsfisk, er mer eksportrettet.

Næring-, drikkevare- og tobakksindustrien sysselsetter i overkant av 20 prosent av all industrisysselsetting fordelt på om lag 2 500 virksomheter og er en viktig del av matverdikjeden. Mye av grunnen til stabiliteten skyldes at næringsmiddelindustrien i stor grad er en skjermet sektor; blant annet bidrar importvernet til stabil produksjon, spesielt for den delen av industrien som er landbruksbasert. I tillegg til dette er etterspørselen etter matvarer nokså stabil. Dette medfører at næringsmiddel-

[6] I praksis inngår ikke tobakksindustri i næringsaggregatet «nærings-, drikkevare- og tobakksindustri» lenger, ettersom siste rest av tobakksproduksjonen i Norge ble lagt ned i 2008.

[7] Selv om det i stor grad produseres for hjemmemarkedet foregår det noe merkevarebasert eksport innenfor landbruksbasert næringsmiddelindustri. I tillegg går utviklingen i retning av økt internasjonal konkurranse, blant annet på grunn av økt import av landbruksvarer over tid (St. meld. nr. 39 2013: 25).

industrien er mindre konjunkturavhengig enn mye av den øvrige industrien.

Møbelindustri og annen industri

Norsk møbelindustri omfatter produksjon av møbler og tilhørende produkter av alle slags materialer unntatt stein, betong og keramikk. Annen industriproduksjon omfatter produksjon av en rekke varer som ikke er dekket i andre deler av standarden, som for eksempel produksjon av gull- og sølvvarer, produksjon av sportsartikler og produksjon av medisinsk utstyr. Møbelindustrien har tradisjonelt hatt en sterk posisjon i Norge, men har de seneste årene opplevd en kraftig produksjonsnedgang i likhet med annen tradisjonell fastlandsindustri. Møbelindustri og annen industri var sammen med trelast- og trevareindustrien, metallindustrien, og papir- og papirvareindustrien den næringen med størst prosentvis nedgang i produksjonsvolum i 2013 sammenlignet med 2012. Produksjonen falt med 3,6 prosent. Høy kronekurs, høye lønninger og finanskrisen har gått hardt ut over møbelindustrien og siden 2005 har produksjonsvolumet i møbelindustrien og annen industri falt med hele 34,6 prosent. Etterspørselsnedgang både på hjemme- og eksportmarkedet har også bidratt sterkt til nedgangen. I tillegg har flere av produsentene flyttet produksjonen av møbler til utlandet som igjen bidrar til å redusere norsk møbelproduksjon.

Trykking, grafisk industri

Trykking og grafisk industri omfatter blant annet trykking av produkter som aviser, bøker og tidsskrifter, samt hjelpeaktiviteter som er en integrert del av trykkerivirksomheten, som for eksempel bokbinding og produksjon av trykkplater.[8] Trykking og grafisk industri registrerte et fall på om lag 3 prosent i produksjonsindeksen i 2013 sammenlignet med tall fra 2012. Siden indeksens toppnotering på 105,6 i 2007 har nedgangen i produksjonen vært jevn og i 2013 var produksjonsindeksen på 87,7. De som driver med trykking og grafisk industri, møter også stadig større konkurranse fra andre land med lavere produksjonskostnader, som tillater dem å ha lavere priser på sine tjenester. Stadig færre leser papiraviser og en presset papiravisbransje med fallende opplag skaper store utfordringer for avistrykkeriene i dag (Jordfald og Bråten 2014).

2.4. Blandede varetyper

Hittil har vi delt inn de ulike næringene som produsenter av henholdsvis investeringsvarer, innsatsvarer og konsumvarer. Noen næringer er vanskeligere å kategorisere, da ulike næringshovedgrupper innenfor samme næring produserer ulike varetyper. Et eksempel på dette er metallvareindustrien. De produserer både innsatsvarer som metallkonstruksjoner, overflatebehandling og bearbeiding av metaller og investeringsvarer som våpen og ammunisjon. Slike næringer har vi derfor valgt å definere som *blandede varetyper.*

Tekstil-, beklednings- og lærvareindustri

Tekstil-, beklednings- og lærvareindustrien omfatter blant annet produksjon av tekstiler, tauverk og fiskegarn samt produksjon av klær, lær og lærvarer. Deler av næringsaggregatet klassifiseres som innsatsvarer, mens andre deler som konsumvarer. Produksjonen i tekstil-, beklednings- og lærvareindustrien var om lag uendret i 2013 sammenlignet med 2012. Ser man på produksjonstrenden i et lengre perspektiv derimot, har det vært en betydelig nedgang: Siden 2005 har produksjonen falt med om lag 37 prosent. Tekstil-, beklednings- og lærvareindustrien møter i dag stor konkurranse fra lavkostland og

[8] Trykking og grafisk industri dekker ikke forlagsvirksomhet. Dette grupperes under næringshovedområde J - Informasjon og kommunikasjon.

produksjon av blant annet klær og skotøy er i all hovedsak erstattet av import.[9] For denne type arbeidskraftintensive næringer koster det lite å flytte produksjonen til land der arbeidskraft er billigere enn i Norge. Dette er særlig tilfelle med tekstil-, beklednings- og lærvareindustrien da mye av produksjonen har blitt flyttet til utlandet. Dette har bidratt til produksjonsnedgangen og at denne næringsgruppen nå har svært liten betydning for industrien samlet sett i Norge.

Dataindustri, elektrisk utstyrsindustri

Dataindustri og elektrisk utstyrsindustri omfatter blant annet produksjon av datamaskiner, kommunikasjonsutstyr og lignende elektroniske produkter. I tillegg dekker næringsgruppen produksjon av elektrisk utstyr, herunder også kabler. Næringen registrerte nok et bra år i 2013 da produksjonen økte med 6,7 prosent. Dermed fortsetter de produksjonsveksten de har hatt de seneste årene. Fra 2005 og frem til 2013 har næringen økt produksjonen med om lag 31 prosent. Deler av produksjonsveksten kan knyttes til en jevn økning i produksjonen hos produsenter av måle-, kontroll- og navigasjonsinstrumenter som i stor grad leverer varer til offshore-relatert virksomhet.

Oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri

Oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri omfatter blant annet produksjon av raffinerte petroleumsprodukter, industrigasser og andre organiske og uorganiske kjemiske råvarer, samt produksjon av farmasøytiske råvarer og preparater.

Oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri opplevde en nedgang i produksjonen på 3,3 prosent i 2013 sammenlignet med 2012. Næringsaggregatet hadde en sterk oppgang fra 2009-2010, da produksjonen økte med hele 19 prosent. Mye av denne oppgangen kan i stor grad knyttes til høy produksjon innenfor kjemiske råvarer, og da særlig til et oppsving i norsk solcelleindustri, som varte frem til 2010-2011. Grunnet sterk konkurranse fra utlandet ble store deler av denne produksjonen lagt ned eller flyttet til utlandet, noe som har vært en medvirkende årsak til nedgangen siden 2011 innenfor kjemiske råvarer. Ser vi på utviklingen i produksjonen i et lengre perspektiv derimot har produksjonen siden 2005 økt med om lag 3,3 prosent.

Figur 2.6. **Produksjon av blandede varetyper. 2005-2013 (2005=100)**

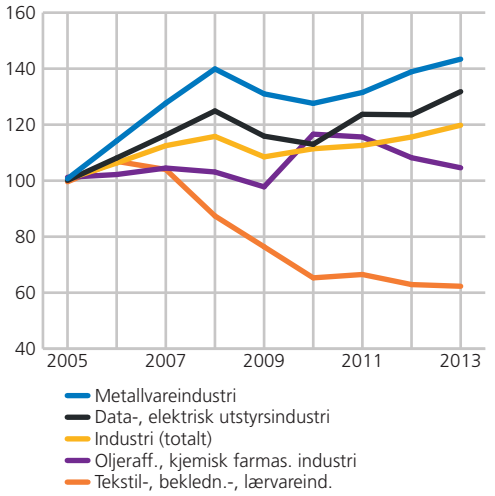

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Metallvareindustri

Metallvareindustrien omfatter blant annet overflatebehandling og bearbeiding av metaller, produksjon av metallkonstruksjoner og produksjon av våpen og ammunisjon.

Metallvareindustrien opplevde en økning i produksjon på 3,2 prosent i 2013

[9] Se Skoglund (2008). «Industrisysselsettingen på topp i 1974» i *Fra håndkraft til høyteknologi – norsk industri siden 1829*, s. 73-84.

sammenlignet med 2012. Siden 2005 har metallvareindustrien hatt en solid produksjonsoppgang; frem til 2013 har produksjonen økt med 42 prosent. Metallvareindustrien produserer både investeringsvarer, som våpen og ammunisjon, og innsatsvarer som overflatebehandlede og bearbeidete metallvareprodukter. Disse undernæringene utgjør til sammen en stor del av metallvareindustrien. Den store oppgangen bør derfor ses i sammenheng med at særlig disse næringene har hatt produksjonsøkning de seneste årene, noe som da har bidratt til den totale økningen i metallvareindustrien.

2.5. Sammenligning med produksjonen før finanskrisen

I kjølvannet av finanskrisen i 2008 opplevde industrien som helhet en produksjonsnedgang, men siden omkring 2009 har produksjonen gradvis økt. I 2013 ble det for første gang siden finanskrisen registrert høyere produksjon enn i 2008. 6 av 15 næringer registrerte høyere produksjon i 2013 enn i 2008. Spesielt leverandører av investeringsvarer, som produsenter av skip og oljeplattformer og maskinindustrien, bidro til oppgangen. Metallvareindustrien, dataindustri og elektrisk utstyrsindustri, oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri og de som driver med maskinreparasjon og -installasjon registrerte også høyere produksjon i 2013 enn i 2008. Annen verkstedindustri har økt produksjonen siden 2009 men har ennå ikke kommet på samme produksjonsnivå som før finanskrisen. Produksjonen til nærings-, drikkevare- og tobakksindustrien var i 2013 på om lag samme nivå som i 2008.

Figur 2.7. **Prosentvis endring i produksjonsindeksen. 2008-2013**

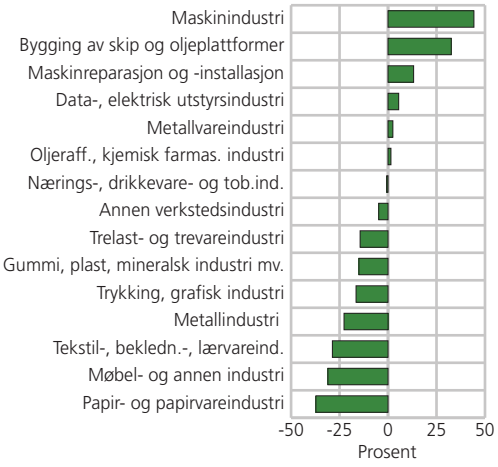

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Næringer som papir- og papirvareindustrien, tekstil-, bekledning- og lærvareindustrien samt møbelindustri og annen industri har stort sett opplevd en jevn produksjonsnedgang siden 2009, mye på grunn økt internasjonal konkurranse og lavere etterspørsel både på både hjemme- og eksportmarkedet.

3. Sammenligning med euroområdet og Skandinavia

Finanskrisens etterdønninger og den påfølgende gjeldskrisen i Europa påvirket industrien i euroområdet og de skandinaviske landene på ulik måte. Euroområdet, sammen med Sverige og Danmark, registrerte kraftige produksjonsfall, mens Norge kom seg forholdsvis godt gjennom krisen. I dette avsnittet presenteres produksjonsaktiviteten i norsk industri sammenlignet med euroområdet og Sverige og Danmark.

Sammenligning med euroområdet

Sammenligner vi norsk industris konjunkturutvikling med industriens konjunkturutvikling i euroområdet de siste 8 årene, viser figur 3.1 at Norge har hatt en vesentlig bedre utvikling. Norsk industriproduksjon var i 2013 om lag 20 prosent høyere enn i 2005, mens den i euroområdet var om lag på samme nivå. Samtidig ser vi at deler av konjunkturutviklingen viser likhetstrekk. Mye av grunnen til lik utvikling i perioder er at norske og europeiske eksportrettede næringer eksporterer varer til det samme markedet. I tillegg eksporterer Norge varer som brukes som innsatsvarer i annen europeisk produksjon. Lav euro-

Euroområdet: De landene som inngår i den økonomiske og monetære union (ØMU), som har euro som valuta.

Figur 3.1. **Industriproduksjon i Norge og euroområdet. Januar 2005-januar 2013 (2005=100)**

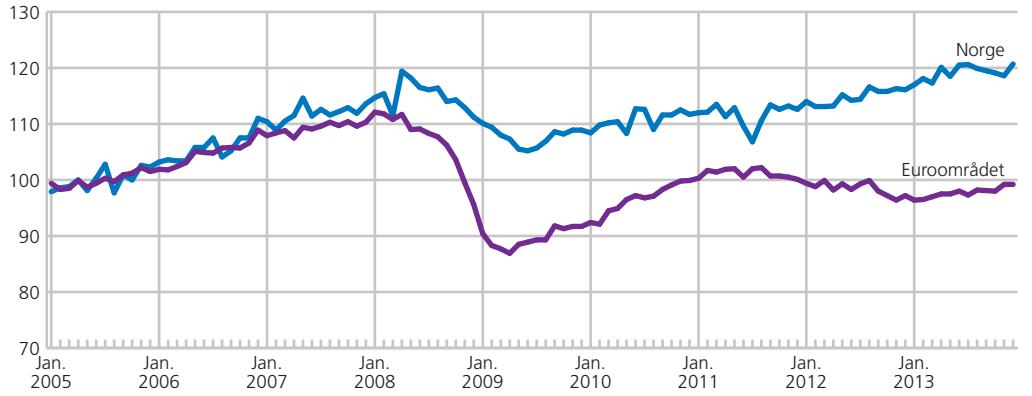

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

peisk produksjon og lav etterspørsel etter europeiske sluttprodukter fører da til mindre etterspørsel etter norske innsatsvarer. En generell svak internasjonal etterspørsel etter industriprodukter vil derfor slå ut i begge områder.[1] I tillegg ser vi i figur 3.1 at norsk industriproduksjon ble mindre negativt påvirket i etterkant av finanskrisen enn industriproduksjonen i de respektive EU-landene. Dette skyldes i all hovedsak et generelt høyt aktivitetsnivå i norsk olje- og gassektor som har skapt stor etterspørsel av investeringsvarer. Produsentene av disse varene utgjør vektmessig en stor del av produksjonsindeksen. Den økte produksjonen hos produsenter av investeringsvarer har på den måten motvirket produksjonsnedgangen hos de tradisjonelt eksportrettede næringene, som papir- og papirvareindustrien og metallindustrien. Av figuren ser vi også at euroområdet hadde en ny nedgangskonjunktur fra midten av 2011 til utgangen av 2012. Denne nedgangen skyldes svak utvikling som en følge av gjeldskrisen i Europa.

Sammenligning med Sverige og Danmark

Når vi sammenligner produksjonsutviklingen i Norge med henholdsvis Sverige og Danmark, er det forholdsvis store ulikheter i konjunkturutviklingen i perioden 2005-2013. Alle tre landene hadde vekst i produksjonen i perioden 2005-2007, men etterdønningene av finanskrisen ga imidlertid et langt større tilbakeslag i Sverige og Danmark enn i Norge. Av de tre skandinaviske landene ble svensk industriproduksjon rammet hardest av finanskrisen i 2008, noe som gikk særlig ut over bilindustrien og trelast- og trevareindustrien. Finanskrisen hadde også stor negativ effekt på dansk industriproduksjon. Fra utgangen av 2008 til utgangen av 2009 falt total industriproduksjon med om lag 20 prosent (Danmarks Statistik 2013:6). Ser vi på de ulike danske næringene gikk finanskrisen hardest utover transportmiddelindustrien, tre-, papir og trykkeriindustrien og tekstil- og lærvareindustrien. Fra 2008-2013 har disse næringene hatt en produksjonsnedgang på henholdsvis 45, 42 og 40 prosent.

Grunnen til at norsk industriproduksjon klarte seg langt bedre i denne perioden skyldes som tidligere omtalt høy aktivitet for industrinæringer i Norge som leverer til olje- og gassektoren. Etter tilbakeslaget i 2008 har alle tre landene stort sett hatt en jevn og positiv produksjonsutvikling frem til rundt år 2011, men etter 2011 fortsatte produksjonen å stige i både Norge og Danmark, mens Sverige opplevde et nytt tilbakeslag.

Som det fremkommer av figur 3.2, er Norge det skandinaviske landet som kom seg best etter finanskrisen hva gjelder produksjon, ettersom produksjonsnivået i 2013 oversteg nivået før finanskrisen. Danmark er på vei til å komme opp til samme produksjonsnivå, mens Sverige i 2013 lå om lag 20 prosent under nivået i 2007.

I Sverige er verkstedindustrien den viktigste industrisektoren målt etter produksjonsverdi, og særlig produksjon av transportutstyr og metallvarer er viktig (Store norske leksikon 2013). Verkstedindustrien utgjorde for øvrig 50 prosent av industriens totale industriproduksjon i 2013 (SCB 2014).|

I Danmark er nærings-, drikkevare- og tobakksindustrien den største næringen målt etter produksjonsverdi, og i 2013 stod næringen for 17,5 prosent av all industriproduksjon. Nest størst var maskinindustrien (16,5 prosent) etterfulgt av farmasøytisk industri (13,1 prosent). Dansk industri stod for om lag 14 prosent av all produksjon i 2013.

[1] Se «Bransjevise forskjeller i industrien»: http://www.ssb.no/energi-og-industri/artikler-og-publikasjoner/bransjevise-forskjeller-i-industrien

Figur 3.2. **Industriproduksjon i Norge, Sverige og Danmark. 2005-2013 (2005=100)**

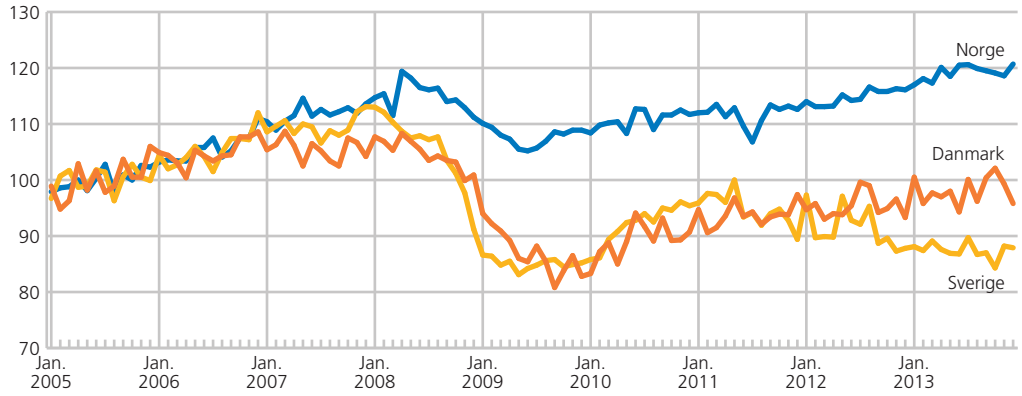

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

4. Andre indikatorer

For å belyse tilstanden til norsk industri i 2013 har vi også valgt å se nærmere på noen av de andre indikatorene som produseres for dette næringshovedområdet. I tillegg til å vise utviklingen i norsk industriproduksjon vil vi derfor i dette avsnittet kort presentere hvordan utviklingen har vært ved tre andre sentrale indikatorer: omsetning, sysselsetting og investeringer.

Omsetning

I 2013 var den totale omsetningen i industrien på 826 milliarder kroner. Dette er en økning på 3,5 prosent i forhold til 2012.

Figur 4.1. **Omsetning i de ulike næringene. Prosentvis endring. 2012-2013**

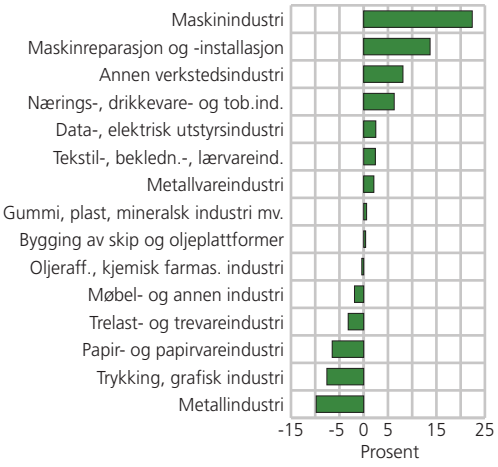

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Ser vi på de enkelte næringene hver for seg, er det maskinindustrien og de som arbeider med maskinreparasjon og -installasjon, som stod for den høyeste prosentvise økningen, med henholdsvis 22,4 og 13,7 prosent høyere omsetning i 2013 sammenlignet med 2012.

Nærings-, drikkevare- og tobakksindustrien økte omsetningen med om lag 12 milliarder, eller 6,3 prosent i 2013, og bidro dermed mest til den totale økningen i industrien. Til tross for en liten prosentvis nedgang på 0,4 prosent hadde oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri nest høyest omsetning i 2013 med 144,2 milliarder kroner. Dette er også de to næringsaggregatene som tradisjonelt sett har høyest omsetning i industrien.

Metallindustrien på sin side fortsatte den negative utviklingen og måtte registrere en nedgang på omkring 10 prosent i 2013 sammenlignet med 2012. Også papir- og papirvareindustrien registrerte en betydelig nedgang med 6,5 prosent i forhold til 2012. Lavt produksjonsvolum, reduserte markedspriser og lavere omsetning

Totalomsetning: Omfatter sum avgiftspliktig og avgiftsfri salgsinntekter av varer og tjenester, ekskl. merverdiavgift.

i eksportmarkedet påvirket særlig disse næringene negativt.[1]

Sysselsetting

I 1946 utgjorde industriens sysselsetting 20 prosent av den total sysselsettingen i Norge. I 2013 er bildet annerledes: Sysselsettingen i industrien utgjorde kun 9,2 prosent av den totale sysselsettingen.[2] Økt globalisering, mer frihandel og stadig mer effektive kommunikasjonsformer har ført til at mye av det som tidligere var norsk industriproduksjon, har blitt erstattet av importerte varer og tjenester. Dette gjelder særlig industriprodukter som klær, skotøy og forbrukerelektronikk som kan produseres rimeligere i andre land grunnet lavere timelønnskostnader enn her hjemme (Skoglund 2008: 77). Samtidig har teknologisk utvikling de seneste årene ført til at man har mindre behov for arbeidskraft for å produsere samme mengde kvanta som før.

Til tross for at finansuroen rammet både produksjon og sysselsetting i industrien, viser sysselsettingsutviklingen i industrien de siste årene at det ikke er noen grunn til å snakke om en «industridød» (St. meld. nr. 39: 20). Redusert sysselsetting innenfor tradisjonell industri har over tid blitt fanget opp av økt aktivitet i olje- og gassektoren.[3] Det er derfor naturlig å se utviklingen i petroleumsaktiviteten og tradisjonell industri i sammenheng (St. meld. nr. 39: 21).

Figur 4.2. **Sysselsetting i industri, olje- og gassektoren og totalt for industri, og olje- og gassektoren. 1970-2013**

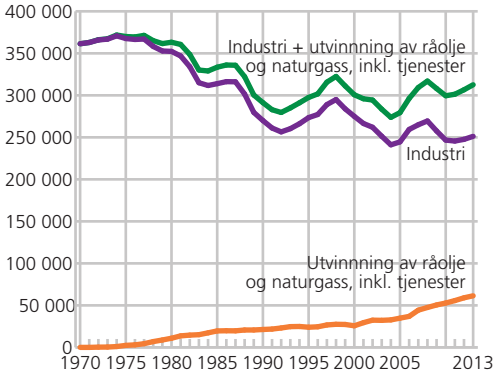

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 4.3. **Sysselsetting i de ulike næringene. Prosentvis endring. 2012-2013**

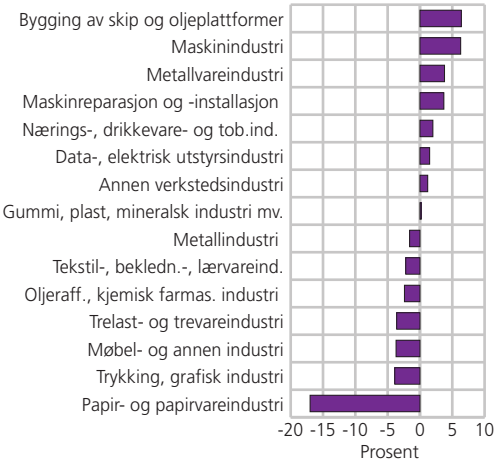

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Sysselsettingen i industrien har holdt seg forholdsvis stabil i 2013 sammenlignet med fjoråret 2012 og gikk opp med 0,8 prosent i 2013. Ser vi på sysselsettingstallene i en noe lengre tidsperiode, tok sysselsettingen seg noe opp igjen etter 2010, etter å ha gått kraftig nedover siden 2008.

Innenfor de ulike industrinæringene er det forholdsvis store variasjoner i endring i sysselsetting. Som det fremkommer av

[1] Se også «Omsetning i olje og gass, industri, bergverk og kraftforsyning, desember 2013»: http://www.ssb.no/energi-og-industri/statistikker/ogibkoms/maaned/2014-02-07.

[2] Alle sysselsettingstall i dette avsnittet er hentet fra årlig og kvartalsvis nasjonalregnskap: http://www.ssb.no/nr/ og http://www.ssb.no/knr.

[3] Sysselsettingstall til figur 4.2 er hentet fra årlig nasjonalregnskap.

Tabell 4.1. **Sysselsetting i industrien. 2005-2013**[1]

					Prosentvis endring	
	2005	…	2012	2013	2012-2013	2005-2013
Nærings-, drikkevare- og tob.ind.	49 450	…	53 875	54 975	2,0	11,2
Tekstil-, bekledn.-, lærvareind.	5 400	…	4 600	4 500	-2,2	-16,7
Trelast- og trevareindustri	15 225	…	14 600	14 075	-3,6	-7,6
Papir- og papirvareindustri	7 600	…	3 975	3 300	-17,0	-56,6
Trykking, grafisk industri	8 600	…	6425	6 175	-3,9	-28,2
Oljeraff., kjemisk farmas. industri	16 575	…	13 400	13 075	-2,4	-21,1
Gummi, plast, mineralsk industri mv.	15 250	…	15 525	15 550	0,2	2,0
Metallindustri	12 700	…	11 050	10 875	-1,6	-14,4
Metallvareindustri	20 000	…	26 550	27 550	3,8	37,8
Data-, elektrisk utstyrsindustri	18 050	…	17 875	18 150	1,5	0,6
Maskinindustri	18 875	…	20 875	22 200	6,3	17,6
Annen verkstedsindustri	5 275	…	4 250	4 300	1,2	-18,5
Bygging av skip og oljeplattformer	26 375	…	25 650	27 300	6,4	3,5
Møbel- og annen industri	13 450	…	9 350	9 000	-3,7	-33,1
Maskinreparasjon og -installasjon	11 800	…	19 625	20 350	3,7	72,5

Kilde: Statistisk sentralbyrå

tabell 4.1, var det produsenter av skip og oljeplattformer og maskinindustrien som registrerte den største oppgangen, med henholdsvis 6,4 og 6,3 prosent i 2013 sammenlignet med 2012. Mye av grunnen til oppgangen er at de har nær kontakt med oljeindustrien. Også metallvareindustrien, de som driver med maskinreparasjon og -installasjon og annen verkstedindustri, har registrert økt sysselsetting det siste året.

I den andre enden av skalaen finner vi papir- og papirvareindustrien som opplevde en sysselsettingsnedgang på 17 prosent i 2013 sammenlignet med 2012 og hele 56,6 prosent nedgang siden 2005. Videre ser vi at trykking og grafisk industri har hatt en sysselsettingsnedgang på 3,9 prosent siden 2012 og 28,2 prosent siden 2005. Denne industrinæringen opplevde økt sysselsetting i etterkrigstiden men utviklingen har snudd de seneste årene, blant annet på grunn av endringer knyttet til innføring av nye og IKT-baserte produksjonsprosesser (Skoglund 2008: 82). Møbelindustri og annen industri har også hatt stor sysselsettingsnedgang: Siden 2005 er sysselsettingen redusert med om lag 33 prosent. Utflytting av produksjon til utlandet og sterk etterspørselsnedgang både på hjemme- og eksportmarkedet har bidratt sterkt til dette. Samtidig ser vi at tekstil- og bekledningsindustrien var en av industrinæringene med sysselsettingsreduksjon i 2013, og siden 2008 har sysselsettingen falt med 16,7 prosent. Siden krigen har sysselsettingen i tekstil- og bekledningsindustrien stort sett gått nedover, fra om lag 57 000 sysselsatte i 1946 til 4 500 i 2013.[4] Den negative utviklingen

Sysselsatte: Antall personer som er sysselsatt i innenlandsk produksjonsaktivitet, og omfatter personer som arbeider deltid, personer som er inne til førstegangs militær- eller sivilarbeidstjeneste, og personer som er midlertidig fraværende fra inntektsgivende arbeid pga. sykdom, ferie, permisjon mv.

[4] Det var riktignok en liten vekst i de første etterkrigsårene og forholdsvis stabil sysselsetting i perioden 1958-1963 og i perioden 1990-1998 (Skoglund 2008: 82).

skyldes i all hovedsak økt konkurranse fra lavkostland.

Investeringer

Når det gjelder utførte investeringer totalt i industrien, var disse på 19,4 milliarder kroner, og så og si uendret fra 2012 til 2013. Industriinvesteringer har siden finanskrisen ligget på et generelt lavt nivå, omkring 20 milliarder kroner i løpende priser. Omtrent halvparten av alle investeringene i industrien har kommet innenfor oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri og nærings-, drikkevare-, og tobakksindustrien (se figur 4.4). Investeringstoppen i 2008 skyldtes i stor grad etableringen av flere store produksjonsanlegg knyttet til solcellerelatert industri, som er klassifisert som kjemisk industri. Strukturelle endringer, i form av en gradvis overgang til færre, større og mer mekaniserte produksjonsanlegg innenfor næringsmiddelindustrien i perioden 2008-2013, har også medvirket til å opprettholde et høyt investeringsnivå i denne næringen.

Når det gjelder utførte investeringer i de spesifikke næringene, registrerte 10 av 15 næringer en økning i investeringer i 2013 sammenlignet med 2012. Maskinindustrien og annen verkstedindustri hadde absolutt størst oppgang fra 2012 til 2013, med henholdsvis 554 og 317 millioner kroner. I likhet med maskinindustrien kunne de som arbeider med maskinreparasjon og -installasjon, registrere en oppgang i investeringer på nesten 50 prosent, fra 550 millioner kroner i 2012 til 820 millioner kroner i 2013. Ser vi på investeringer siden 2005, har maskinindustrien og de som arbeider med maskinreparasjon og -installasjon, hatt den høyeste investeringsøkningen frem til 2013 – en økning på henholdsvis 169 og 116 prosent.

Investeringer: Anskaffelser av nye varige driftsmidler med en brukstid på 1 år eller mer, og de aktuelle investeringstallene er utførte investeringer fra statistikken investeringer i industri, bergverk og kraftforsyning.

Annen verkstedindustri var den industrinæringen som hadde den klart høyeste prosentvise økningen i investeringer i 2013 sammenlignet med 2012, med en økning på hele 139 prosent. Dette tilsvarer

Figur 4.4. **Investeringer i industri totalt, nærings-, drikkevare- og tobakksindustrien samt oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri. 2005-2013**

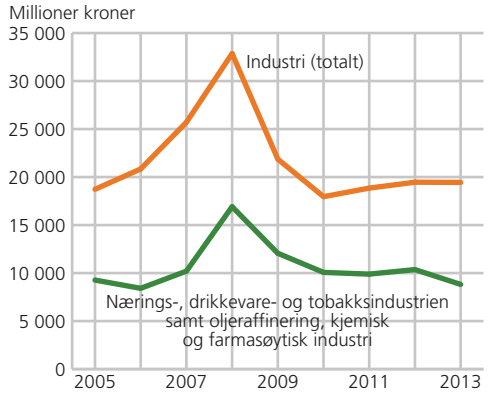

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 4.5. **Investeringer i tre utvalgte industrinæringer. 2012 og 2013**

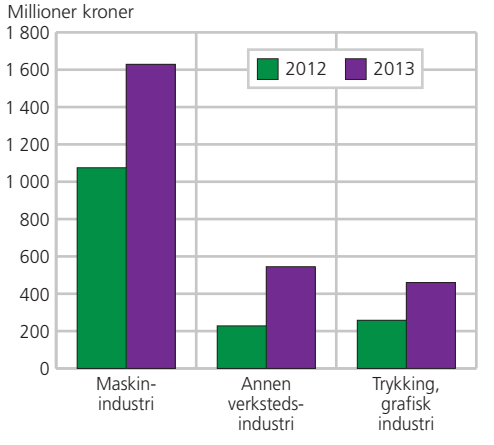

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 4.6. **Investeringer i industrien. 2012 og 2013**

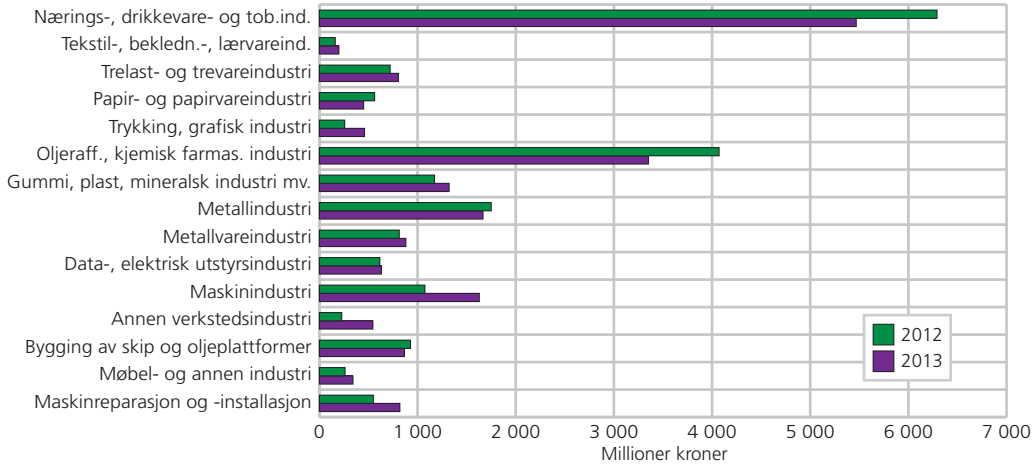

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

en økning fra 228 millioner kroner i 2012 til 545 millioner kroner i 2013. Trykking og grafisk industri og maskindustrien følger på de neste plassene, med en prosentvis investeringsøkning på henholdsvis 78 og 52 prosent. Ser vi litt nøyere på investeringstall for trykking og grafisk industri, ser vi at næringen stort sett også her har hatt en jevn nedgang helt siden 2005 og frem til 2012. I 2013 derimot økte investeringene med hele 73 prosent i forhold til 2012, noe som tilsvarer en økning på 202 millioner kroner.

Mye av grunnen til at nivået i industrien har klart å holde seg såpass stabilt, er de økte investeringene i disse tre næringene. Dette har langt på vei veid opp for den negative investeringsutviklingen i nærings-, drikkevare-, og tobakksindustrien, oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri og papir- og papirvareindustrien. Disse næringene registrerte nemlig en nedgang på henholdsvis 13, 19 og 20 prosent fra 2012 til 2013.

Når det gjelder anslag gjort for industriinvesteringene i 2014, ser det ut til at de blir på om lag 20 milliarder kroner, og holder seg da på omtrent samme nivå som i 2013.

5. Regionale forskjeller i verdiskaping og sysselsetting i industrien[1]

I dette avsnittet vil det bli presentert fylkesvise nøkkeltall for de ulike næringene innenfor industrien. Det er naturlig å bruke fylke som regionenhet fremfor landsdel eller andre inndelinger, da det ofte forekommer at fylker innenfor samme landsdel har svært så forskjellig utvikling og næringsstruktur.

Historisk sett har Norge hatt store regionale forskjeller når det gjelder industriproduksjon. Norsk industri har tradisjonelt sett blitt bygget ut i nærhet av sjø og havner, blant annet på grunn av enklere markedstilgang for underleveranser og ferdige produkter. På grunn av dette finner vi mye industriproduksjon i Sør-Norge, særlig langs kysten på Østlandet og Vestlandet, og lenger nord (NOU 2004: 2).

Verdiskaping

I 2012 økte verdiskapingen, målt i bearbeidingsverdi til faktorpriser, i 12 av 19 fylker sammenlignet med 2011, mens den sank i de resterende 7 fylkene. Etter Hordaland var Rogaland det fylket med høyest verdiskaping i 2012, med sine 22,1 milliarder kroner.[2] De registrerte en oppgang fra 19,8 milliarder kroner i 2011 – opp 11,6 prosent. Av alle næringene som hadde økt produksjon i Rogaland, var det maskinindustrien, produsenter av skip og oljeplattformer og de som driver med maskinreparasjon og -installasjon, som stod for mesteparten av oppgangen på om lag 63 prosent.

Bearbeidingsverdi til faktorpriser: Bearbeidingsverdi til markedspriser tillagt tilskudd fra staten og med fradrag for avgifter, med unntak av merverdiavgift, investeringsavgift og arbeidsgiveravgift.

Oslo kunne også registrere en solid økning i verdiskaping i 2012 i forhold til 2011 med en oppgang på hele 21,6 prosent, fra 10,4 milliarder til om lag 12,6 milliarder kroner. Nærings-, drikkevare- og tobakksindustrien utgjorde mesteparten av verdiskapingen i Oslo i 2012 med om lag 28 prosent, og registrerte en oppgang på 5,2 prosent siden 2011. Oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri og de som driver med maskinreparasjon og -installasjon, utgjorde henholdsvis 25,5 prosent og 12,5 prosent av all verdiskaping i Oslo i 2012. Begge næringer kunne vise til solid oppgang i 2012 i forhold til 2011, på henholdsvis 56 prosent og 90 prosent. Av all oppgang i verdiskaping i Oslo i 2012 stod disse to næringene for så mye som 85 prosent av oppgangen.

[1] I motsetning til tidligere presenterte tall er de nyeste tallene her fra 2012.

[2] Rettet 13. november 2014.

Tabell 5.1. **Bearbeidingsverdi til faktorpriser fordelt på alle fylkene. 2007-2012**

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2011-2012	2007-2012
	Millioner kroner						*Prosent*	
Akershus	13 394	13 488	12 595	12 876	11 317	10 973	-3,0	-18,1
Aust-Agder	3 729	3 906	2 965	3 328	3 437	3 145	-8,5	-15,7
Buskerud	11 929	11 433	12 396	13 766	13 897	14 972	7,7	25,5
Finnmark Finnmárku	732	710	776	972	1 038	1 217	17,3	66,2
Hedmark	5 113	5 564	4 561	4 299	4 706	4 569	-2,9	-10,6
Hordaland	24 259	23 910	20 786	21 188	20 826	22 345	7,3	-7,9
Møre og Romsdal	17 284	18 711	16 973	17 983	18 585	18 685	0,5	8,1
Nordland	8 178	8 543	5 189	6 477	6 380	6 973	9,3	-14,7
Nord-Trøndelag	2 991	2 265	2 389	2 550	2 796	4 022	43,9	34,5
Oppland	5 148	5 122	4 676	4 983	4 794	4 896	2,1	-4,9
Oslo	12 601	12 614	11 402	12 139	10 374	12 619	21,6	0,1
Rogaland	21 842	22 286	16 653	18 718	19 836	22 137	11,6	1,3
Sogn og Fjordane	4 236	5 437	2 742	4 641	5 277	4 722	-10,5	11,5
Sør-Trøndelag	9 041	7 852	7 338	9 449	9 127	9 232	1,2	2,1
Telemark	9 376	11 308	7 602	8 220	7 491	6 980	-6,8	-25,6
Troms Romsa	2 074	1 765	2 096	2 186	2 279	2 079	-8,8	0,3
Vest-Agder	10 848	12 906	13 892	14 462	16 133	14 276	-11,5	31,6
Vestfold	10 843	11 049	11 180	11 117	12 064	12 582	4,3	16,0
Østfold	12 359	11 599	10 225	9 895	10 486	11 321	8,0	-8,4

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Hordaland var det fylket med høyest verdiskaping i 2012, der verdiskapingen økte fra 20,8 milliarder til 22,3 milliarder kroner. Mye av oppgangen kan tilskrives metallindustrien og metallvareindustrien, som registrerte en oppgang på henholdsvis 37 prosent og 25 prosent i 2012. De som driver med maskinreparasjon og -installasjon, hadde også et godt år og stod for om lag 21,4 prosent av den totale oppgangen i Hordaland.

Rogaland og Hordaland har tradisjonelt sett høy produksjon, mye på grunn av leverandørindustrien som leverer varer og tjenester til oljenæringen. Dette gjelder særlig næringer som maskinindustrien, produsenter av skip og oljeplattformer og de som arbeider med maskinreparasjon og -installasjon.

Enkelte fylker registrerte også en betydelig nedgang i verdiskaping i 2012. Størst var nedgangen i Vest-Agder, der verdiskapingen falt fra 16,1 milliarder i 2011 til 14,3 milliarder kroner i 2012 – en nedgang på 11,5 prosent. Sogn og Fjordane og Aust-Agder registrerte også nedgang i verdiskaping i 2012, med henholdsvis 10,5 og 8,5 prosent sammenlignet med 2011. Aust-Agder er et av de minste fylkene i Norge hva gjelder industriproduksjon og en større andel av næringene er eksportrettede. 2012 var blant annet preget av en sterk krone og lav etterspørsel fra europeiske land grunnet gjeldskrisen, noe som gikk hardt ut over tradisjonell eksportrettet industri. Noe av nedgangen i Aust-Agder kan derfor tilskrives dette.

Sysselsetting

I løpet av perioden fra 1972-2012 ble sysselsettingen i industri og bergverksdrift redusert med så mye som 38,8 prosent. Mesteparten av nedgangen fant sted i områdene rundt Oslofjorden, nærmere

Figur 5.1. **Sysselsetting og bearbeidingsverdi i industri og bergverksdrift. 1972-2012**

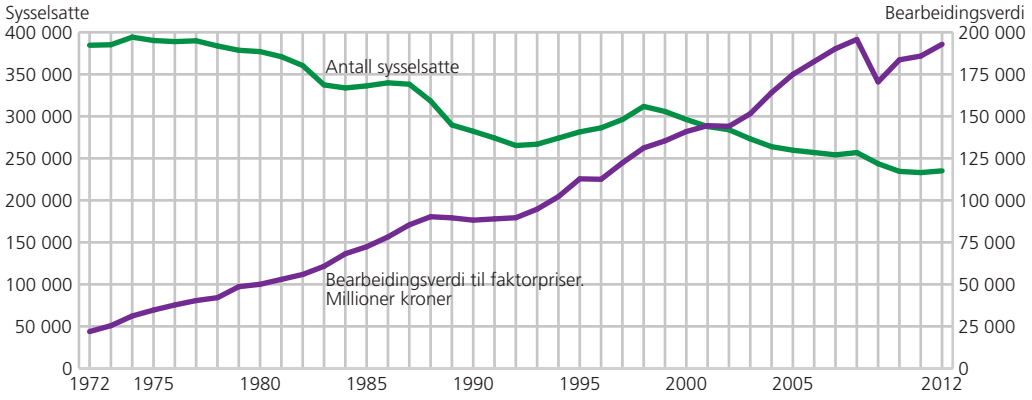

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

bestemt Oslo, Vestfold, Buskerud og Østfold. Særlig i Oslo har mange industribedrifter blitt lagt ned over tid, samtidig som tidligere industriområder har blitt tatt over av annen næringsvirksomhet (Skoglund 2008: 79). Verdiskapingen målt i bearbeidingsverdi har imidlertid økt kraftig i den samme perioden, med om lag 171 milliarder kroner.[3] Høyere utdannet arbeidskraft, økt innsats av kapital og nye og mer effektive kommunikasjonsformer, som for eksempel anvendelsen av informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT), har vært viktige faktorer for utviklingen i denne perioden (Skoglund 2008: 78).

I 2012 er Rogaland og Hordaland de fylkene med høyest sysselsetting med henholdsvis 26 000 og 25 400 sysselsatte i industrien. Rogaland har lenge befunnet seg på sysselsettingstoppen, mye på grunn av at bygging av oljeinstallasjoner flere steder har tatt over for byggingen av skip.

[1] Merk at sammenligning med tall tilbake til 1972 ikke er helt uproblematisk, da det har forekommet flere brudd i tidsserien, blant annet som følge av endret næringsgruppering. Dette betyr blant annet at virksomheter som før ble regnet som industri ikke lenger er klassifisert som industri. Dette har mest sannsynlig liten betydning for den generelle trenden som fremkommer av figuren.

På mange måter har vestkysten av Norge historisk sett hatt en betydelig geografisk fordel siden oppstarten av olje- og gassvirksomheten, spesielt for produsenter av store og lite mobile produksjonsplattformer for oljebransjen (Skoglund 2008: 81).

Fra 2011 til 2012 ble det registrert en økning i sysselsetting i 11 av 19 fylker. Høyest økning var det i Finnmark, der sysselsettingen økte med 9,6 prosent til om lag 2 135 sysselsatte. Industrinæringen i Finnmark er hovedsakelig knyttet til fiskeri, og næringsmiddelindustrien utgjør så mye som 61,5 prosent av all industrisysselsetting i Finnmark. I absolutte tall er Finnmark for øvrig det fylket i Norge med færrest industrisysselsatte. Oslo og Sogn og Fjordane fulgte på de neste plassene, med en økning på henholdsvis 5,5 og 5,3 prosent. Siden 2007 har Finnmark opplevd en sysselsettingsøking på 15,8 prosent og skiller seg på den måten klart ut sammenlignet med resten av landet, der 15 av 19 fylker har opplevd sysselsettingsnedgang i perioden 2007 til 2012.

Telemark, Østfold og Akershus var de tre fylkene som registrerte høyest sysselsettingsnedgang i 2012 sammenlignet med 2011. Østfold registrerte en total

sysselsettingsnedgang i industrien på 4,5 prosent. Her var det papir- og papirvareindustrien som hadde størst sysselsettingsnedgang, med 31 prosent. Papir- og papirvareindustrien var den industrinæringen som sysselsatte nest flest personer i Østfold i 2011 (12,5 prosent), kun slått av nærings-, drikkevare- og tobakksindustrien (22,5 prosent). Etter nedgangen i 2012 derimot er det totalt 5 industrinæringer i Østfold som står for mer sysselsetting enn papir- og papirvareindustrien.

Akershus registrerte en total sysselsettingsnedgang på 3,6 prosent i 2012 sammenlignet med 2011. Maskinreparasjon og -installasjon, som stod for 12,3 prosent av all industrisysselsetting i Akershus i 2011, opplevde en sysselsettingsnedgang på 31 prosent. I absolutt tall var dette den desidert største nedgangen, da 540 personer mistet jobben. I likhet med Østfold

Figur 5.2. **Fylkesfordelt sysselsetting i industrien. 2012**

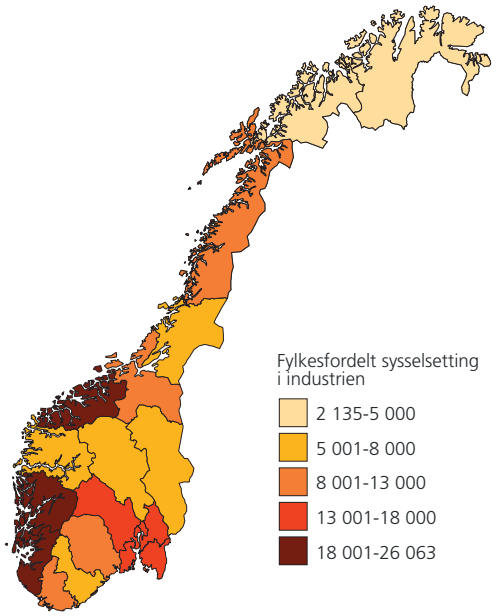

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Kartdata: Kartverket.

Tabell 5.2. **Fylkesfordelt sysselsetting i industrien. 2007-2012**

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2011-2012	2007-2012
	Antall personer						*Prosent*	
Finnmark Finnmárku	1 843	1 881	1 982	1 921	1 948	2 135	9,6	15,8
Oslo	16 368	15 929	14 466	14 186	14 269	15 056	5,5	-8,0
Sogn og Fjordane	8 064	8 328	7 884	7 439	7 162	7 543	5,3	-6,5
Rogaland	29 309	28 596	26 018	25 703	25 310	26 063	3,0	-11,1
Sør-Trøndelag	12 502	12 626	12 708	11 952	12 090	12 398	2,5	-0,8
Buskerud	16 615	17 302	16 864	16 308	16 691	17 102	2,5	2,9
Hordaland	26 875	27 870	26 562	25 421	24 852	25 417	2,3	-5,4
Møre og Romsdal	21 821	22 630	22 247	21 476	20 825	21 257	2,1	-2,6
Vest-Agder	11 995	12 681	12 421	12 245	11 885	12 128	2,0	1,1
Troms Romsa	3 860	3 910	3 906	3 910	4 037	4 098	1,5	6,2
Vestfold	13 962	14 100	13 359	12 754	12 775	12 908	1,0	-7,5
Oppland	9 297	9 333	8 522	8 146	8 078	7 975	-1,3	-14,2
Nordland	9 507	9 975	9 722	9 311	9 282	9 126	-1,7	-4,0
Aust-Agder	6 260	6 204	5 575	5 370	5 292	5 191	-1,9	-17,1
Hedmark	9 577	9 559	8 671	8 242	8 073	7 872	-2,5	-17,8
Nord-Trøndelag	7 046	7 063	6 016	5 871	6 148	5 956	-3,1	-15,5
Akershus	15 617	15 844	15 422	14 528	14 218	13 706	-3,6	-12,2
Østfold	18 531	18 326	17 270	16 261	16 295	15 561	-4,5	-16,0
Telemark	10 489	9 729	9 300	8 631	8 710	8 301	-4,7	-20,9

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

registrerte papir- og papirvareindustrien også en solid nedgang i sysselsetting i 2012, med 35,3 prosent.

I Telemark gikk total sysselsetting ned med 4,7 prosent i 2012 sammenlignet med 2011. Oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri registrerte den største nedgangen i sysselsatte med 395 personer – en nedgang på 18,5 prosent. Samme næring sysselsatte flest personer i Telemark i 2011. 2012 var også et dårlig år for metallindustrien som opplevde en sysselsettingsnedgang på 12,5 prosent.

Referanser

Jordfald, B. og M. Bråten (2014): Bærekraftige muligheter og løsninger for avistrykkeriene. Fafo-notat 2014/02, Fafo, http://www.fafo.no/pub/rapp/10189/10189.pdf

Danmarks statistik (2013): *Industriens udvikling 2000–2012*, http://www.dst.dk/pukora/epub/upload/19571/indudv.pdf

NOU (2004: 2): *Effekter og effektivitet – Effekter av statlig innsats for regional utvikling og distriktspolitiske mål*, Kommunal- og regionaldepartementet, http://www.regjeringen.no/nb/dep/kmd/dok/nouer/2004/nou-2004-2.html?id=383676

Skoglund, Tor (2008): «Industrisysselsettingen på topp i 1974», i *Fra håndkraft til høyteknologi – norsk industri siden 1829*, Statistiske analyser 100, Statistisk sentralbyrå, 73-84.

Statistiska centralbyrån (2014): *Uppgång i industriproduktionen*, http://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Naringsverksamhet/Industriproduktionens-utveckling/Industriproduktionsindex-IPI/11307/11314/Behallare-for-Press/376113/

Statistisk sentralbyrå (2014): Økonomisk utsyn over året 2013, *Økonomiske analyser*, 2014/1.

St. meld. nr. 39 (2013): *Mangfold av vinnere – Næringspolitikken mot 2020*, Nærings- og handelsdepartementet, https://snl.no/Økonomi_og_næringsliv_i_Sverige

Store Norske Leksikon (2013): Økonomi og næringsliv i Sverige, https://snl.no/Økonomi_og_næringsliv_i_Sverige

Figur- og tabellregister

Figurregister

1. Produksjon i norsk industri
1.1. Produksjonsindeks for industrien. 2012-2013 og 2005-2013 (2005=100) 10
1.2. Prosentvis endring i produksjonsindeksen. 2012-2013 11

2. Produksjonen i de ulike næringene hver for seg
2.1. Produksjonsutvikling innenfor de ulike varekategoriene. 2005-2013 (2005=100) 14
2.2. Vekter i prosent av industrien. 2013 14
2.3. Produksjon av investeringsvarer. 2005-2013 (2005=100) 16
2.4. Produksjon av innsatsvarer. 2005-2013 (2005=100) 17
2.5. Produksjon av konsumvarer. 2005-2013 (2005=100) 19
2.6. Produksjon av blandede varetyper. 2005-2013 (2005=100) 20
2.7. Prosentvis endring i produksjonsindeksen. 2008-2013 21

3. Sammenligning med euroområdet og Skandinavia
3.1. Industriproduksjon i Norge og euroområdet. Januar 2005-januar 2013 (2005=100) 23
3.2. Industriproduksjon i Norge, Sverige og Danmark. 2005-2013 (2005=100) 25

4. Andre indikatorer
4.1. Omsetning i de ulike næringene. Prosentvis endring. 2012-2013 27
4.2. Sysselsetting i industri, olje- og gassektoren og totalt for industri og olje- og gassektoren 28
4.3. Sysselsetting i de ulike næringene. Prosentvis endring. 2012-2013 30
4.4. Investeringer i industri, nærings-, drikkevare- og tobakksindustrien og oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri. 2005-2013 30
4.5. Investeringer i tre utvalgte industrinæringer. 2012 og 2013 30
4.6. Investeringer i industrien. 2012 og 2013 31

5. Regionale forskjeller i verdiskaping og sysselsetting i industrien
5.1. Sysselsetting og bearbeidingsverdi. 1972-2012 35
5.2. Fylkesfordelt sysselsetting i industrien. 2012 36

Tabellregister

1. Produksjon i norsk industri
1.1. Oversikt over utviklingen i industrien. 2013 9

4. Andre indikatorer
4.1. Sysselsetting i industrien. 2005-2013[1] 29

5. Regionale forskjeller i verdiskaping og sysselsetting i industrien
5.1. Bearbeidingsverdi til faktorpriser fordelt på alle fylkene. 2007-2012 34
5.2. Fylkesfordelt sysselsetting i industrien. 2007-2012 36

KLIMANØYTRAL DISTRIBUSJON B

NOREG P. P. posten

Returadresse:
Statistisk sentralbyrå
Postboks 1400 Rasta
2225 Kongsvinger

Avsender:
Statistisk sentralbyrå

Postadresse:
Postboks 8131 Dep
NO-0033 Oslo

Besøksadresse:
Akersveien 26, Oslo
Oterveien 23, Kongsvinger

E-post: ssb@ssb.no
Internett: www.ssb.no
Telefon: 62 88 50 00

ISBN 978-82-537-9016-9 (trykt)
ISBN 978-82-537-9017-6 (elektronisk)
ISSN 0804-3321

ISBN 978-82-537-9016-9
9 788253 790169

Statistisk sentralbyrå
Statistics Norway

Statistisk sentralbyrå

141

Norsk industri

Design: Siri Boquist / Foto: Crestock